

BÖLGESEL KALKINMA

Doç. Dr. Nuri YAVAN

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Coğrafya Bölümü
Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı
nuri.yavan@ankara.edu.tr

KALKINMANIN SINIFLANDIRILMASI ve COĞRAFYASI

- ▶ Kalkınmanın Sınıflandırılması: **Global Perspektif**
 - ▶ 1., 2. ve 3. dünya nedir?
 - ▶ Brandt Line: Kuzey-Güney Dünya Ayrımı
 - ▶ BM, IMF ve Dünya Bankasına göre gelişmişlik sınıflandırması
- ▶ Kalkınmışlık ve Azgelişmişlik'in Tanımı ve Ölçülmesi
- ▶ Azgelişmiş **Ülkelerin** Temel Özellikleri
 - ▶ BM Binyıl Kalkınma Hedefleri
 - ▶ BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
- ▶ Kalkınmanın Sınıflandırılması: **Bölgesel Perspektif**
 - ▶ TR'de kalkınmanın bölgesel sınıflaması

Dünyada Kalkınmayı Sınıflama

▶ Eski Sınıflandırma

- ▶ Kapitalist Dünya: 1. Dünya
- ▶ Sosyalist Dünya: 2. Dünya
- ▶ Üçüncü dünya: 3. Dünya

▶ Eski Sınıflandırma

- ▶ Kuzey Dünya/Kuzey ülkeler
- ▶ Güney Dünya/Güney ülkeler

Uluslararası Kuruluşlara Göre:

Gelişmiş Ülkeler: Developed Country (DC)

Gelişmekte Olan Ülkeler: Developing and Underdeveloped Country (UDC)

- ▶ Yüksek Derece Gelişmiş Ülke: Highly Developed Country (HDC)
- ▶ Orta Derecede Gelişmiş Ülke: Moderately Developed Country (MDC)
- ▶ Az Gelişmiş Ülke: Less Developed Country (LDC)

Diğer Sınıflamalar

- ▶ G-7, G-8, G-20, BRICS +T
-

Kapitalist Dünya/Sosyalist Dünya/Üçüncü Dünya

- ▶ **"Birinci Dünya"** terimi, gelişmiş, kapitalist, sanayi ülkelerine, kabaca, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri ile uyumlu, çok az sayıda politik ve ekonomik çıkarlara sahip olan bir ülkeler bloğunu ifade eder: Kuzey Amerika, Batı Avrupa, Japonya ve Avustralya.

"İkinci Dünya", eski komünist-sosyalist, endüstriyel devletleri (eski adıyla Doğu Bloğu, Sovyet Sosyalistleri Birliği'nin toprakları ve nüfuz alanı) bugün: Rusya, Doğu Avrupa (örneğin Polonya) ve bazı Türk Cumhuriyetleri (örneğin Kazakistan) ile Çin'i.

"Üçüncü Dünya", bugün Afrika, Asya ve Latin Amerika'nın gelişmekte olan ülkeleri kabaca tanımlamak için kullanılan diğer ülkelerdir. Üçüncü Dünya terimi, kapitalist (örneğin Venezuela) ve komünist (örneğin Kuzey Kore) ülkeleri çok zengin (örneğin Suudi Arabistan) ve çok fakir (örneğin Mali) ülkeleri içerir.

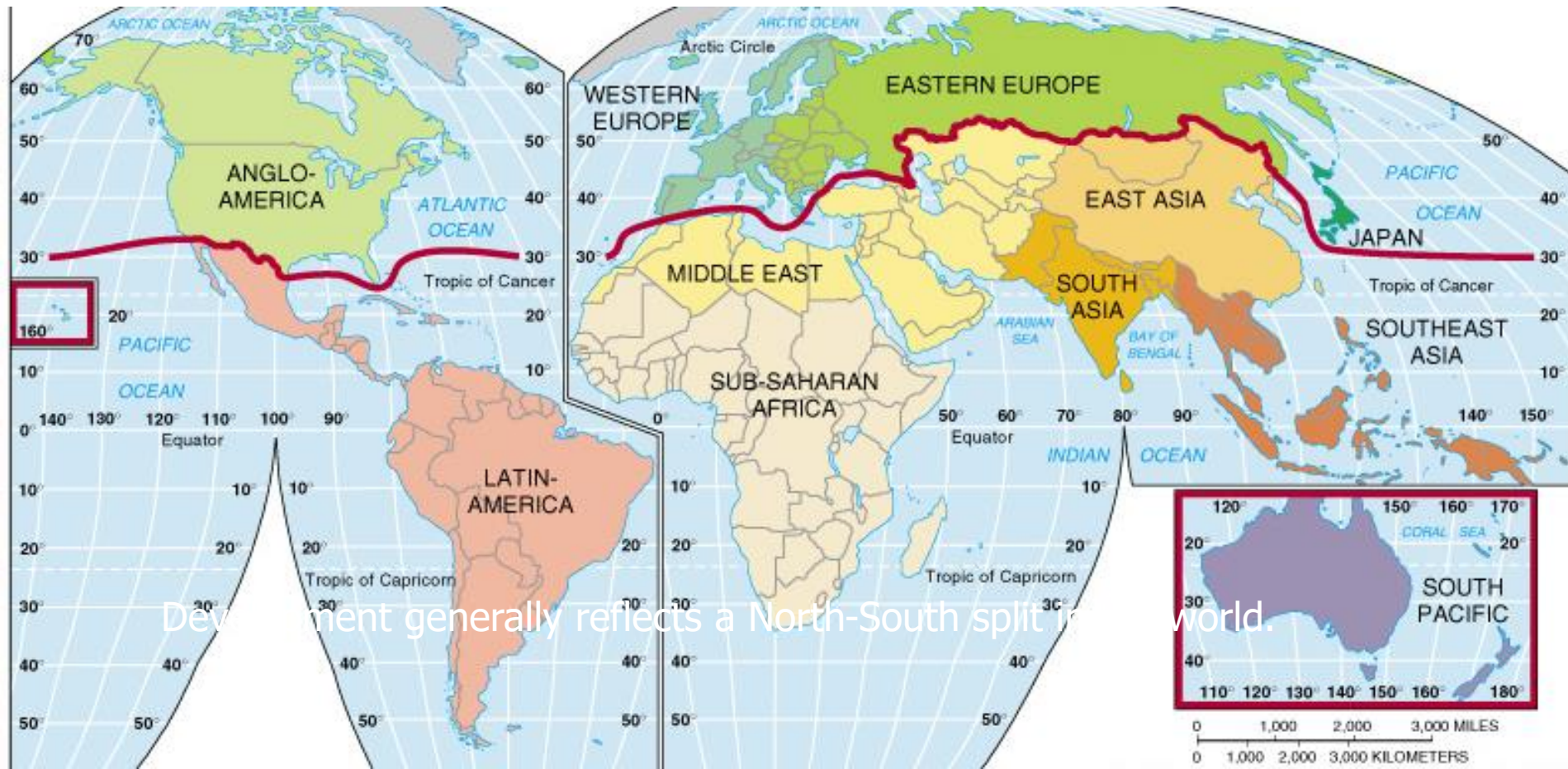

Kuzey ve Güney Dünya

*The North-South Divide (**Brandt line**)*

Brandt Line, 1980'lerde Almanya Başbakanı Willy Brandt tarafından önerilen Kuzey-Güney ayrımının görsel bir tasviridir.

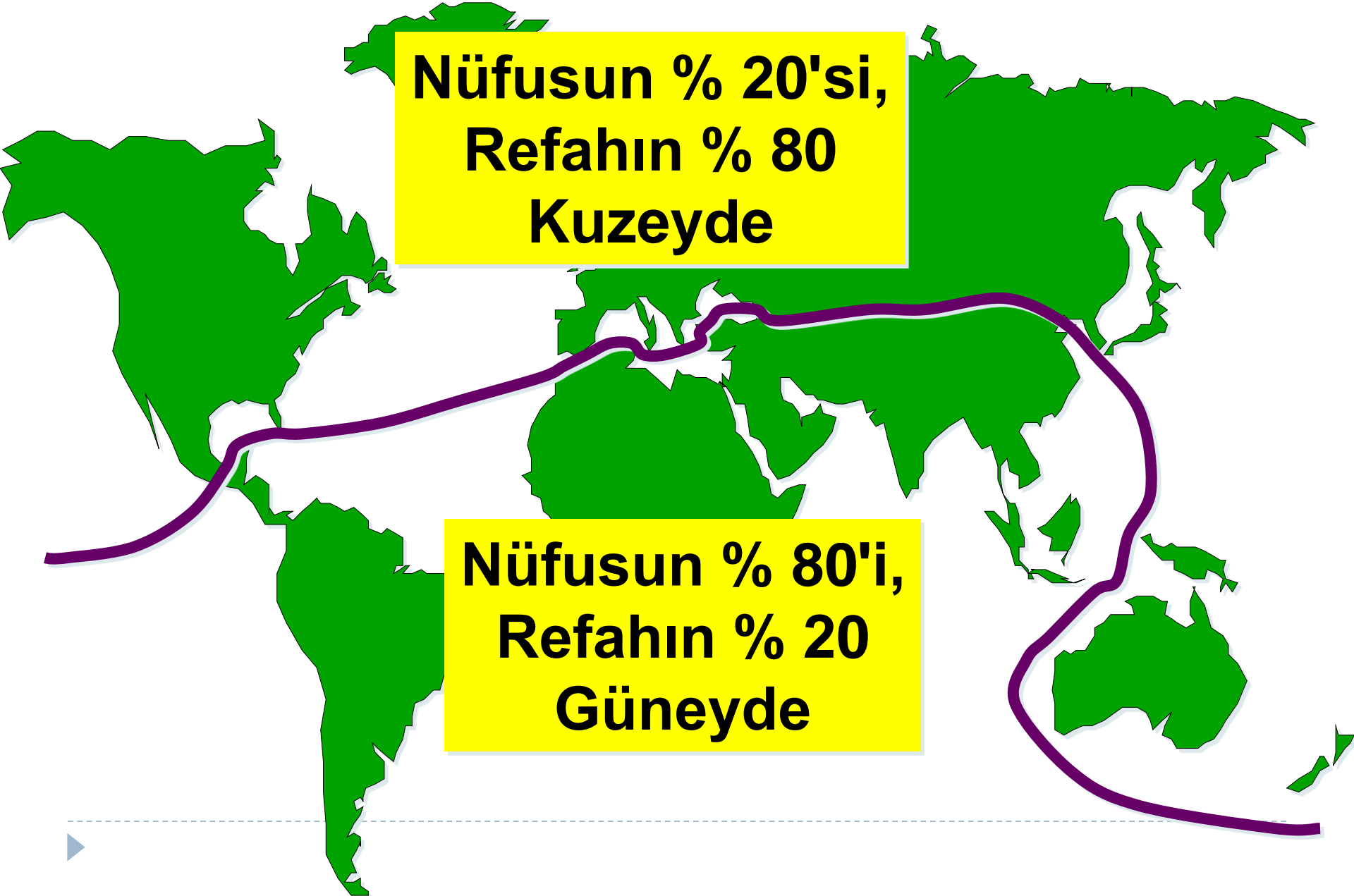
Dünyayı, Kuzey ve Orta Amerika, Afrika ve Hindistan'ın kuzeyinden geçen, güneyde Avustralya ve Yeni Zelanda'yı "Zengin Kuzey" e dahil edecek şekilde sınırlayıp, 30° kuzey enlemlerinde çevreler.

Kuzey ve Güney Dünya: Brandt Hattı

**Nüfusun % 20'si,
Refahın % 80
Kuzeyde**

**Nüfusun % 80'i,
Refahın % 20
Güneyde**

Ülkelerin Kalkınmışlık Düzeyleri ve Kuzey-Güney Ayrımı

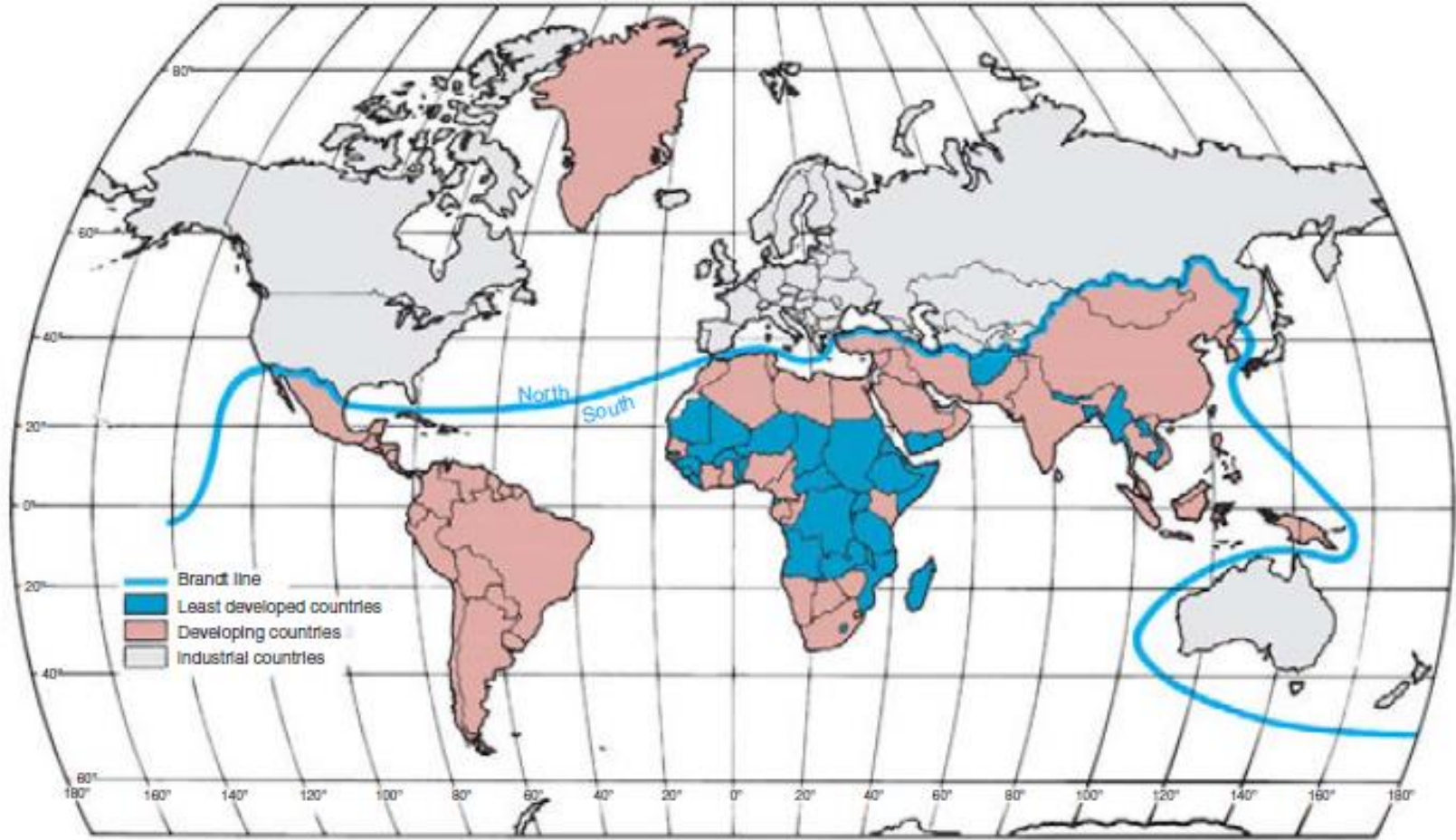

Figure 10.3 Comparative development levels. The “North-South” line of the 1980 *Brandt Report* suggested a simplified world contrast of development and underdevelopment based largely on degree of industrialization and per capita wealth. More recently, the United Nations has recognized a varying number (45 on this map) of “least developed countries” reflecting the states’ low ratings in three indicators: gross domestic product, share of manufacturing in the GDP, and literacy rate. The “industrial countries” are those identified as most developed by the United Nations Development Program. See also Figure 10.5.

Güneydeki Okuma yazma oranı

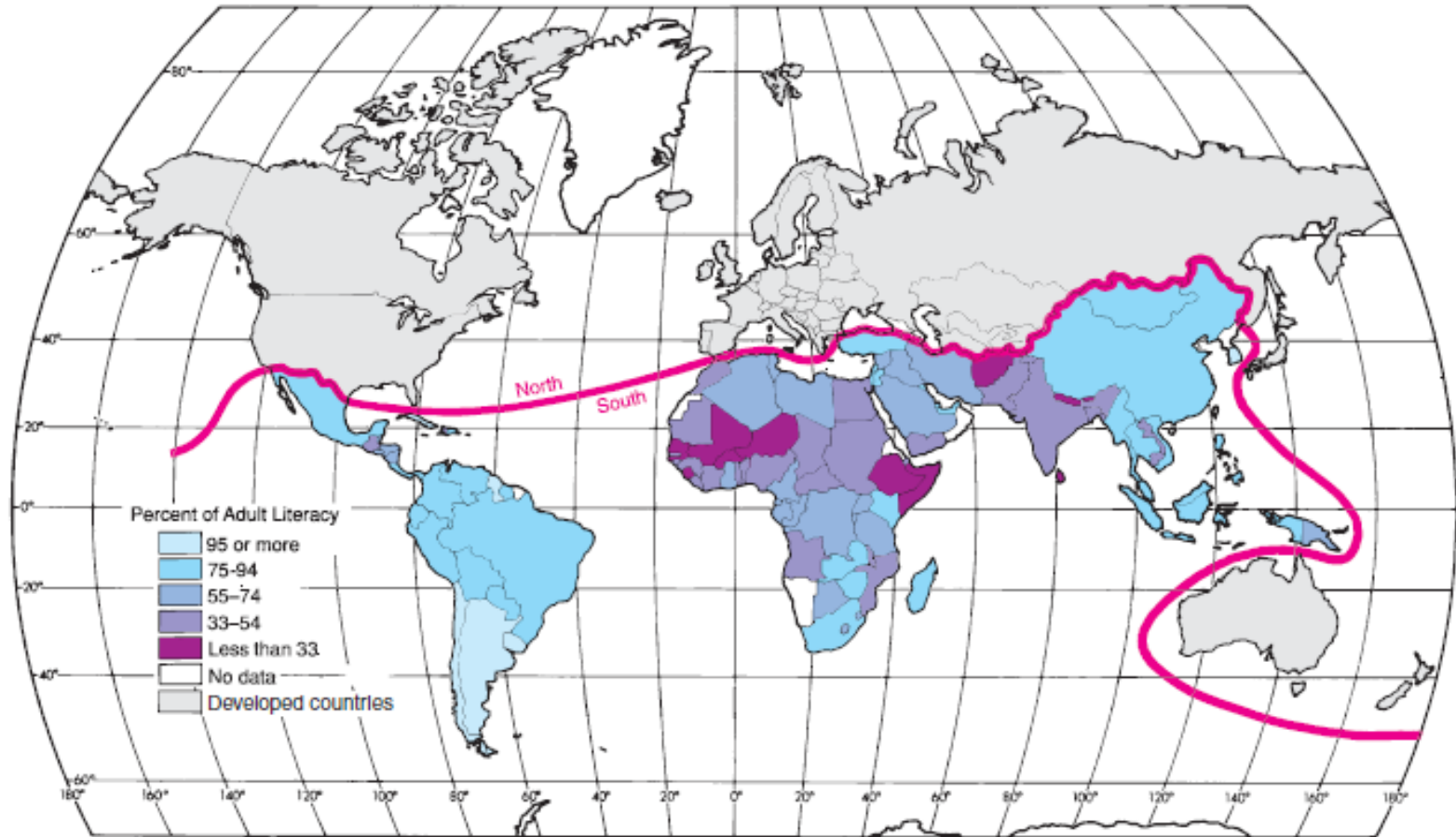

Figure 10.15 The South: Adult literacy rate, as a percentage of the adult population (over 15 years of age) able to read and write short, simple statements relating to their everyday life. With almost no exceptions, adult literacy was 95% or more in countries of the North.

Source: Data from UNESCO.

Temiz suya erişebilen nüfusun oranı

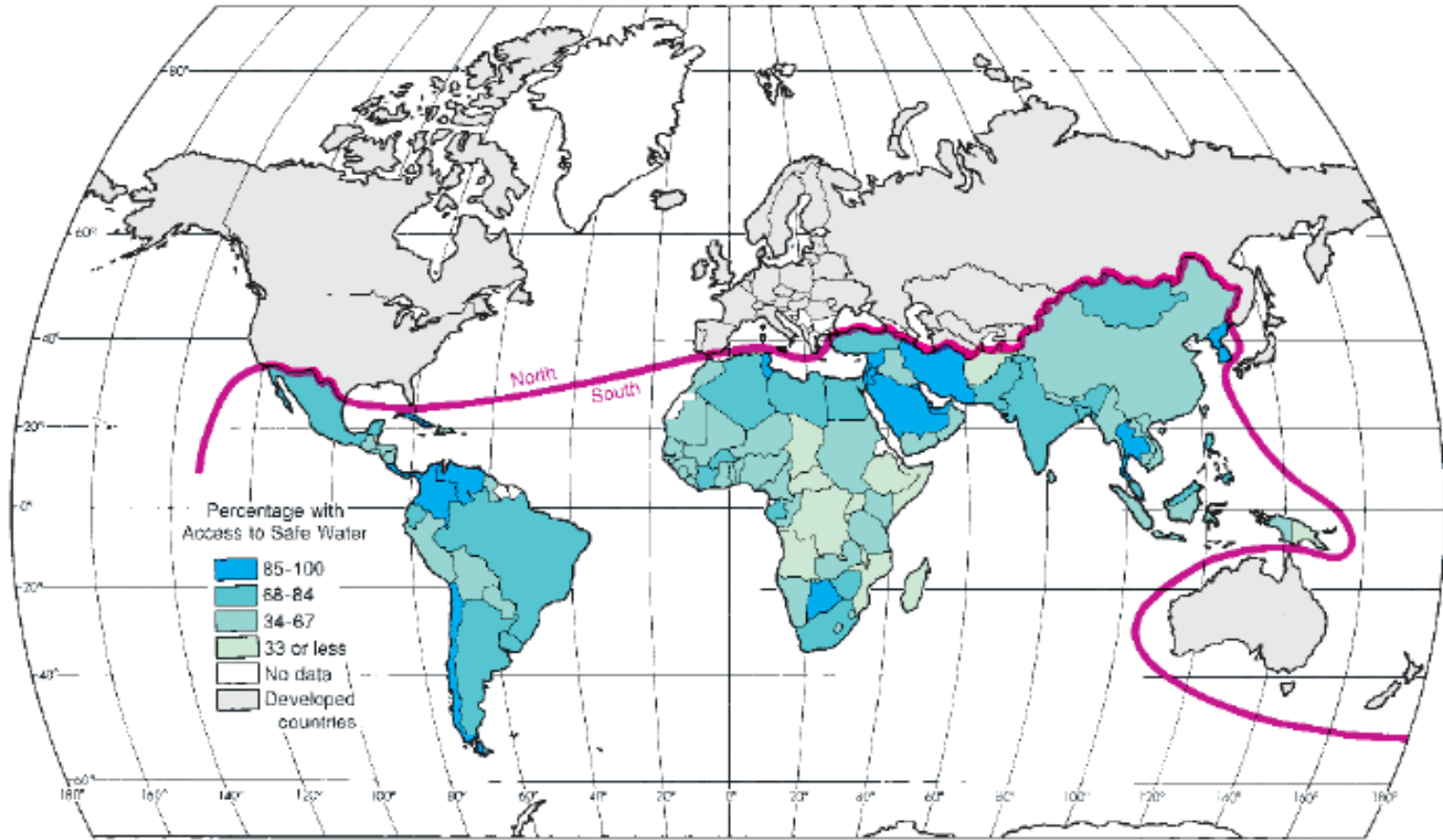

Figure 10.17 Percentage of population with access to safe drinking water. Between 1975 and 2000, access to safe water increased by more than two-thirds to make potable water available to some 90% of urban residents in developing countries and 71% of rural folk (though only to 57% of total populations in the least developed states).

Source: Data from United Nations Development Programme and World Health Organization.

Güney Afrika örneđi

Figure 10.16 Because they have no access to safe drinking water or sanitary waste disposal, impoverished populations of a developing country's unserved rural districts and urban slums—like this one in Capetown, South Africa—are subject to water-borne and sanitation-related diseases: 900 million annual cases of diarrhea including 2 million childhood deaths, 900 million cases of roundworm, 200 million of schistosomiasis, and additional millions of other similarly related infections and deaths.

Sağlık hizmetlerine erişilebilirlik

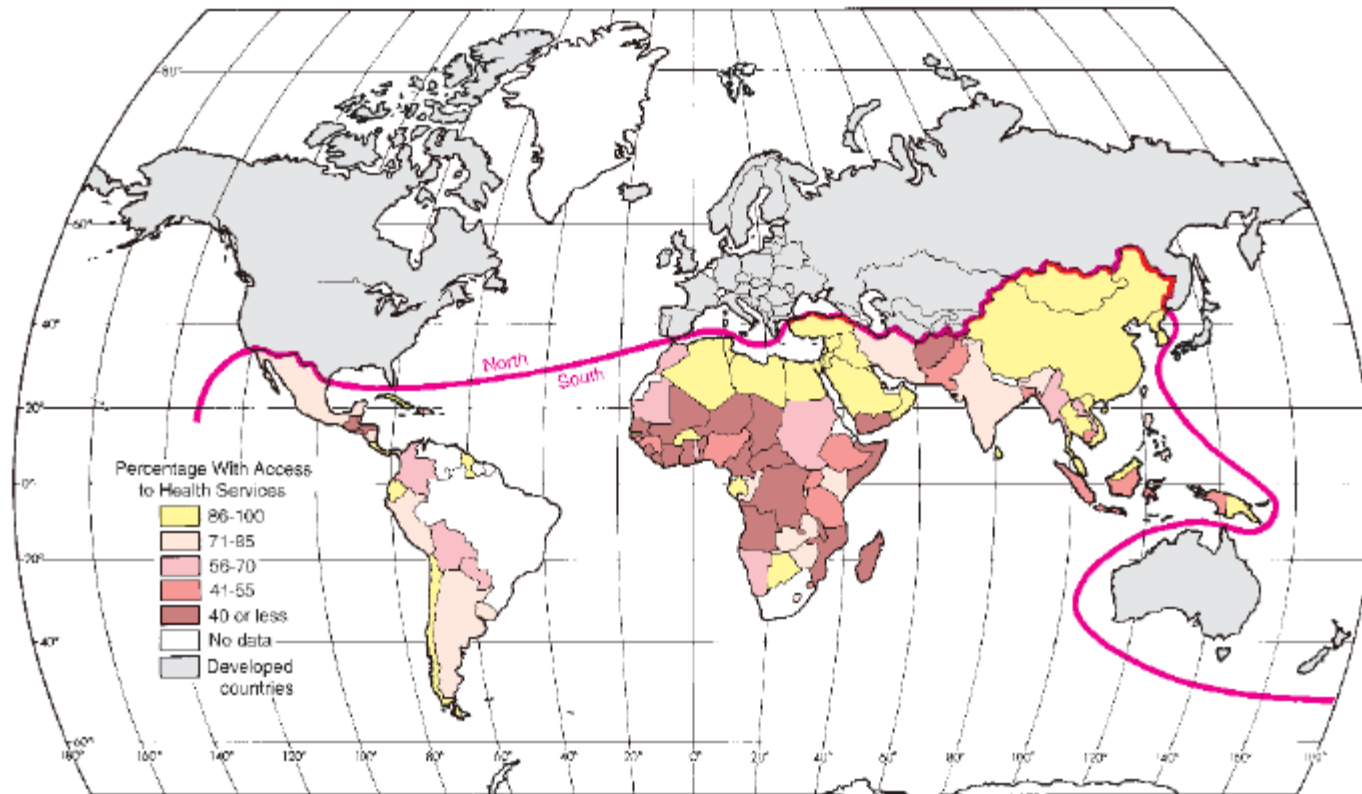

Figure 10.19 The South: Access to health services. The map reports the percentage of each country's population that is within one hour's reach of local health services on foot or by local means of transport. Although many, particularly African, countries are still poorly served by health personnel and facilities, 80% of the population of the developing countries as a group now have such access, though only 50% of people in the least developed countries do.

Source: Data from UNICEF, WHO, and World Bank.

Sağlık hizmetlerine erişimi

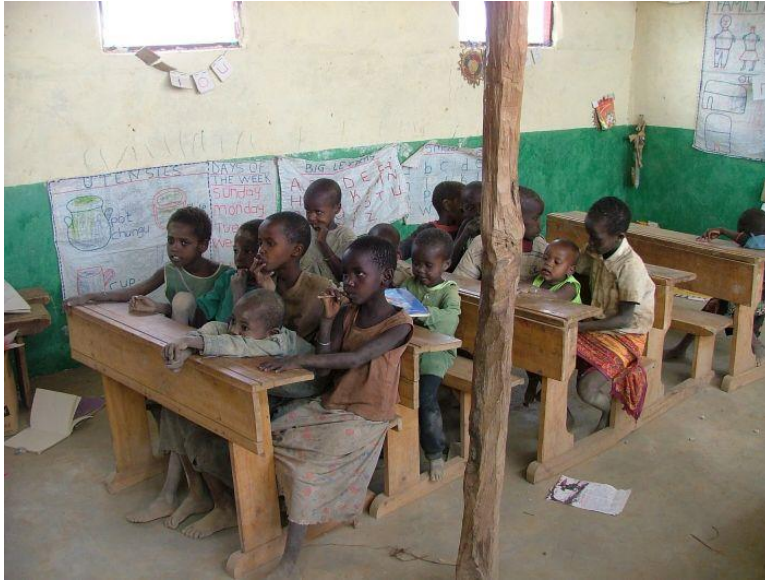

Figure 10.18 The World Health Organization (WHO) is the agency of the United Nations that helps bring modern preventive health care, safe water, and sanitation to the less developed world. WHO workers help to fight certain diseases, advise on nutrition and living conditions, and aid developing countries in strengthening their health services. When the organization launched its Expanded Programme on Immunization in 1974, only 5% of the world's children were immunized against measles, diphtheria, polio, tetanus, whooping cough, and tuberculosis, diseases claiming 7 million young lives annually. By 1997, immunization of the world's newborns reached above 80%. The UN Children's Fund reported at the end of the century that more than 90% of the children of the developing world lived in countries making significant progress toward reducing malnutrition and preventing diseases. Pictured is preventive health care in a Micronesian clinic.

EDUCATION

AFRICA

WATER COLLECTION

HEALTH CARE

PUBLIC TRANSPORT

EDUCATION

UNITED KINGDOM

WATER COLLECTION

HEALTH CARE

PUBLIC TRANSPORT

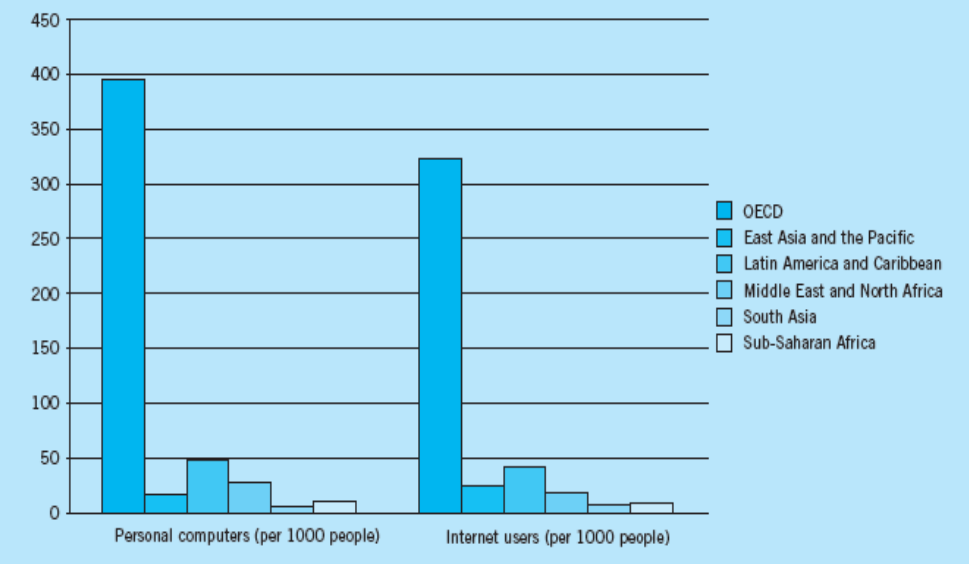

Figure 11.9 The digital divide, 2000.

Source: World Bank, 2006.

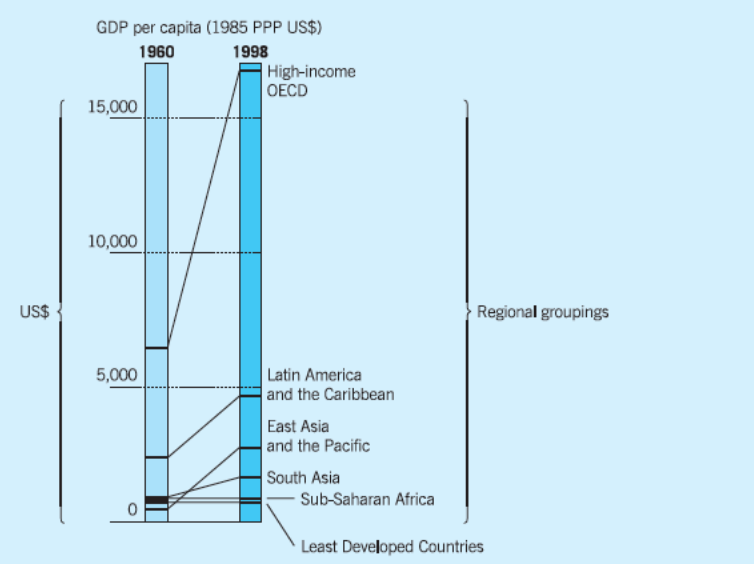

Figure 1.10 The widening gap in absolute incomes between world regions 1960–1998

Source: Adapted from United Nations (2001)

TABLE 10.2 The Narrowing North–South Disparity in Human Development, 1960–2000	North		South		Absolute Disparity	
	1960	2000	1960	2000	1960	2000
	Life expectancy (years)	69	75	46	63	23
Adult literacy (%)	95	98	46	72	49	26
Nutrition (daily calorie supply as % of requirement)	124	141	90	113	34	26
Infant mortality (per 1000 live births)	37	8	149	63	112	55
Child mortality (under age 5)	46	8	216	93	170	85
Access to safe water (% of population)	100	100	40	72	60	26

Sources: United Nations Development Programme, World Bank, and UNICEF.

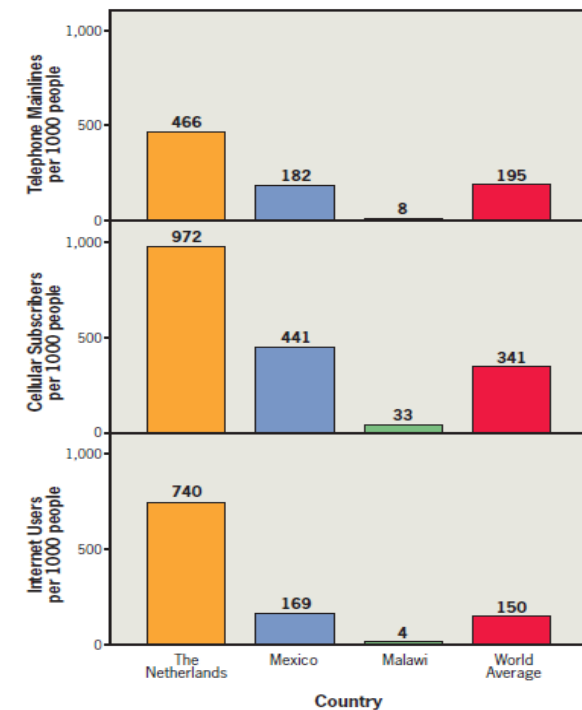

Figure 10.3

Differences in Communications Connectivity, 2005. Data

from: Earthrends, World Resources Institute.

Uluslararası Kuruluşlara Göre Kalkınmanın Sınıflandırılması: IMF, DB, BM

Tablo 1.5

Kişi Başına Düşen Gelire Göre Ülkelerin Sınıflandırılması

Kaynak: World Bank, World Development Report 2012, Gender Equality and Development, s. 393.

Düşük Gelirli Ülkeler	Kişi başına 1.005 dolar ve daha az GSMH'ya sahip ülkeler
Orta Gelirli Ülkeler	Kişi başına 1.006 dolar ile 12.275 dolar arasında GSMH'ya sahip ülkeler. Bu grup oldukça geniş olduğundan iki alt gruba ayrılmıştır. Kişi başına düşen gelir 1.006- 3.975 dolar olanlar düşük orta gelirli ülke ve kişi başına düşen gelir 3.976-12.275 dolar olanlar ise yüksek orta gelirli ülkelerdir.
Yüksek Gelirli Ülkeler	Kişi başına 12.276 dolardan daha fazla GSMH'ya sahip olan ülkeler de yüksek gelirli ülkeler olarak adlandırılmaktadır.

Not: Türkiye bu sınıflandırmaya göre yüksek orta gelirli ülkeler sınıfında yer almaktadır.

Dünya Bankası: 182 ülke

Yüksek gelirli Ülkeler: 39 ülke, çoğu OECD ülkeleri → **Gelişmiş ülkeler**

Yüksek Orta Gelirli Ülkeler: 46 ülke-Türkiye burada

Düşük Orta Gelirli Ülkeler: 55 ülke

Düşük Gelirli Ülkeler: 43 ülke

“gelişmekte olan ülkeler”

Dünya Bankası, tüm düşük ve orta gelirli ülkeleri **“gelişmekte”** olarak görmektedir.

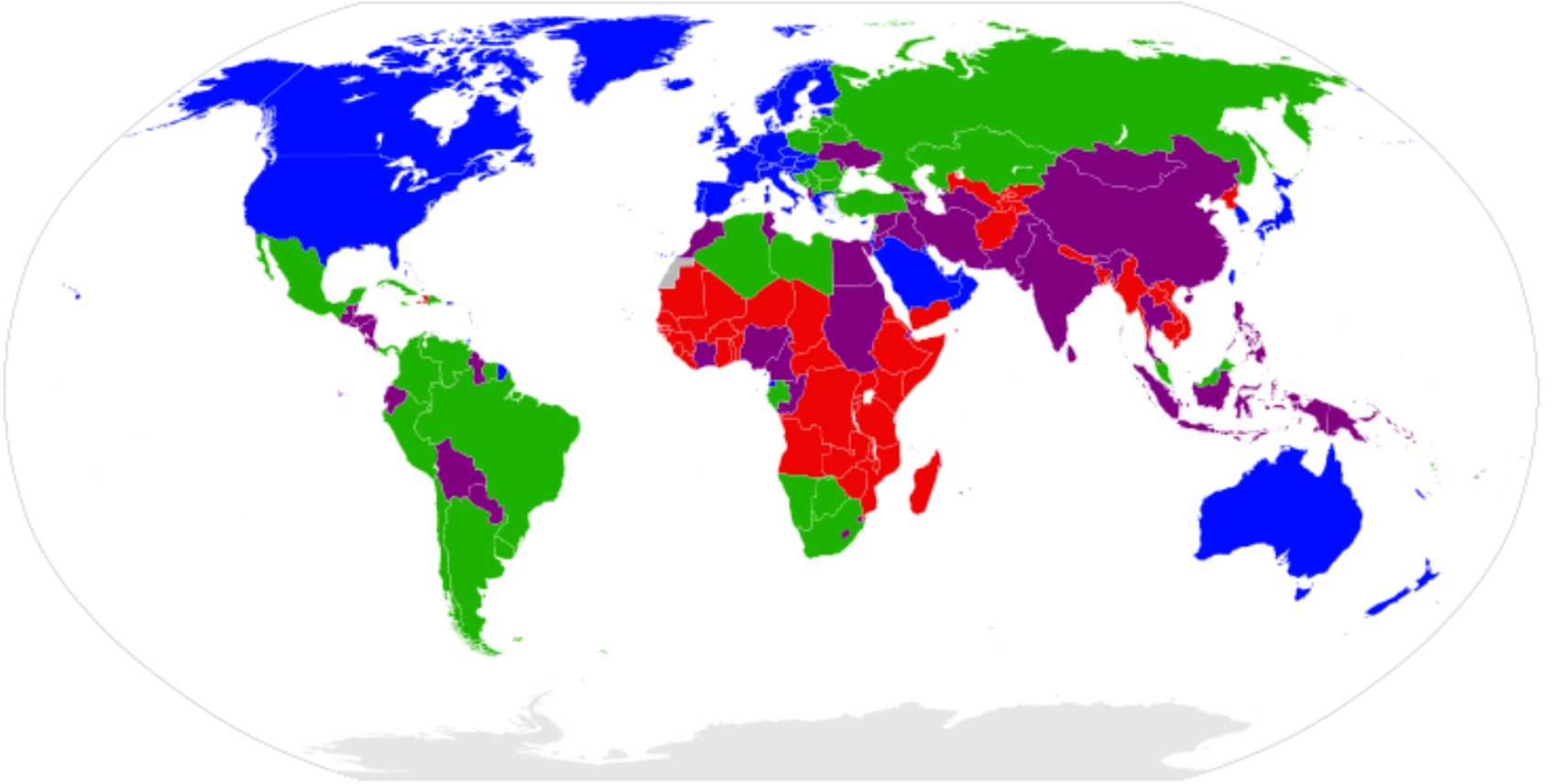
IMF: 182 ülke

Gelişmiş ekonomiler: 33 ülkeden oluşmaktadır

Yükselen ve gelişmekte olan ekonomiler: 149 ülkeden oluşmaktadır.

En az gelişmiş ekonomiler (Sahra altı Afrika): 44 ülkeden oluşmaktadır.

Dünya Bankası

Mavi-High income

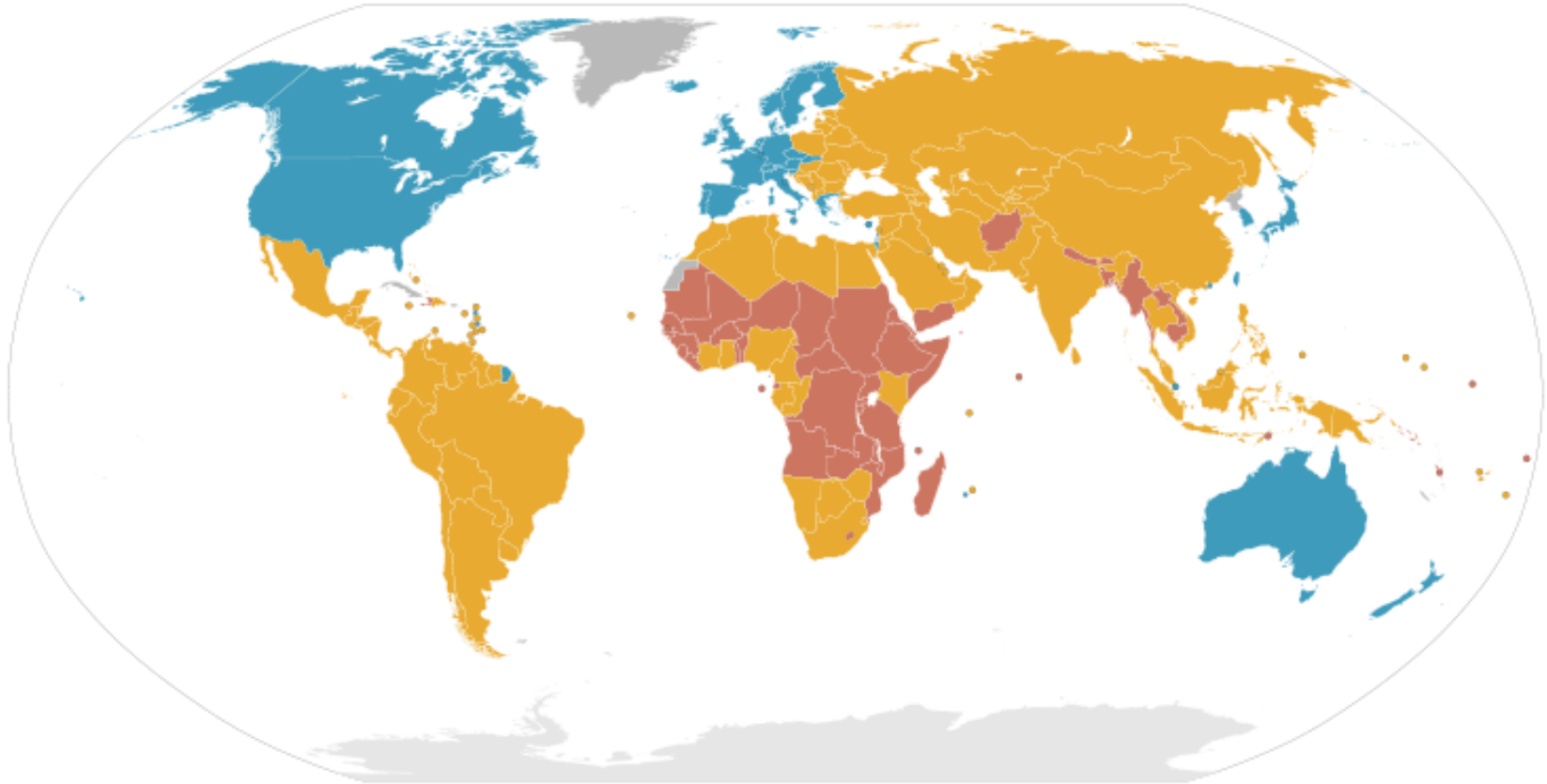
Yeşil-Upper-middle income

Mor-Lower-middle income

Kırmızı-Low income

IMF ve BM-UN

Mavi- "developed"-Advanced economies

Turuncu- "developing"-Emerging and developing economies

Bordo-Least developed economies

Küresel Ekonominin Kutupları: G-7, G-8, G-20, BRICS +T

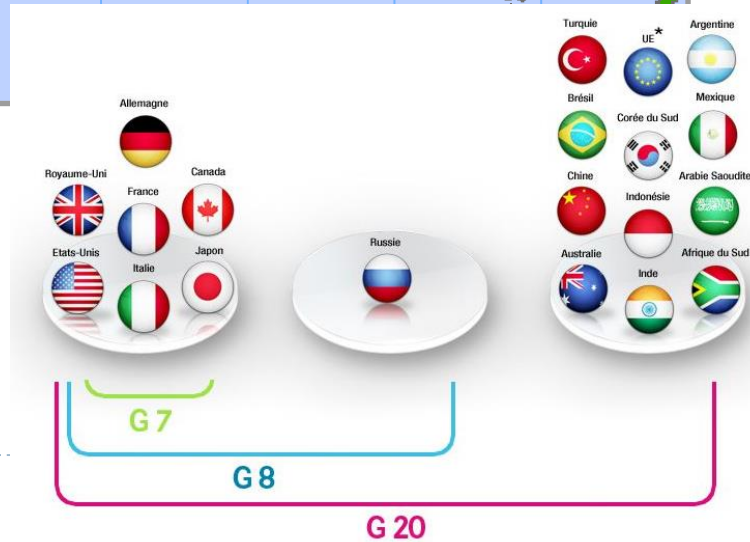

G7: - Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Japonya, Almanya, Fransa, İtalya ve Kanada

G8: G7 + Rusya

G-20: Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Avustralya, Brezilya, Çin, Endonezya, Fransa, Güney Afrika, Güney Kore, Hindistan, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada, Meksika, Rusya, Suudi Arabistan, Türkiye

BRICS: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika

Gelişmiş-Az gelişmiş Ülkelerin Temel Özellikleri

Less Developed

1. *Per capita incomes are low, and capital is scarce.*
2. *Wealth is unevenly distributed within individual countries (e.g., in Colombia 2.6% of population owns 40% of the national wealth, and in Gabon 1% owns 56% of total wealth).*
3. *Primary industries (farming, forestry, quarrying, mining, fishing) dominate national economies.*
4. *High proportion (over 50%) of population is engaged in agriculture.*
5. *Farming is mostly at the subsistence level and is characterized by hand labor methods and underemployment. Farm holdings are small, mechanization is limited, and crop yields are low.*
6. *Populations are dominantly rural, though impoverished urban numbers are growing.*
7. *Birth and death rates are high, and life expectancy is low. There tends to be a high proportion of children. Rates of natural increase are high.*
8. *Inadequate or unbalanced diets resulting from a relatively low consumption of protein; hunger and malnutrition are common.*
9. *Infectious, respiratory, and parasitic diseases are common; medical services are poor.*
10. *Overcrowding, poor housing, few public services, and bad sanitation yield poor social conditions.*
11. *Poor educational facilities and high levels of illiteracy hinder scientific and technological advancement. (In sub-Saharan Africa, over 40% of population is illiterate.)*
12. *Women may be held in inferior position in society.*

Developed

1. *Per capita incomes are high, and capital is readily available.*
2. *Wealth within individual countries is comparatively evenly distributed (e.g., in Canada, 10% of the population owns 24% of national wealth).*
3. *Manufacturing and service industries dominate national economies.*
4. *Very small proportion (under 10%) of population is engaged in agriculture.*
5. *Farming is mostly commercial, efficient, and highly mechanized. Farm holdings are generally large, and crop yields are high.*
6. *Populations are predominantly urban, with near 80% living in towns and cities.*
7. *Birth and death rates are low, and life expectancy is high. There is often a high proportion of people over 65 years of age. Rates of natural increase are low.*
8. *Generally adequate supplies of food and balanced diets; overeating is sometimes a problem.*
9. *Primary diseases are related to age and life-style; good medical services are available.*
10. *Social conditions are generally good, with adequate housing space and a high level of public health facilities and sanitation.*
11. *Highly developed educational facilities and low levels of illiteracy are the norm. Technical proficiency is advanced.*
12. *Women are increasingly treated on equal terms with men.*

Adapted with permission from Charles Whyne-Hammond, *Elements of Human Geography*. 2d ed., p. 171 (London: Unwin Hyman Limited, 1985).

BM Binyıl Kalkınma Hedefleri

- [Birleşmiş Milletler](#)'e üye olan 192 ülke tarafından 2015'e kadar yerine getirilmesi planlanan sekiz hedef. Eylül 2000'de Birleşmiş Milletler'in [New York Binyıl Zirvesi](#)'nde resmileştirildi.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BİNYIL KALKINMA HEDEFLERİ (MDGs)

1. Aşırı yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması

2. Evrensel ilköğretimin gerçekleştirilmesi

3. Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların konumunun güçlendirilmesi

4. Çocuk ölümlerinin azaltılması

5. Anne sağlığının iyileştirilmesi

6. HIV/AIDS, sıtma ve öteki hastalıklarla mücadele edilmesi

7. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması

8. Kalkınma için küresel bir ortaklık geliştirilmesi

BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

- ▶ 2030 yılına kadar erişilmesi öngörülen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, tarihi Birleşmiş Milletler Zirvesinde 193 üye ülkenin oybirliği ile kabul edildi.
- ▶ BM, 2015-2030 dönemi için Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni 25-27 Eylül 2015 tarihleri arasındaki toplantısında kabul etti.
- ▶ 17 ana hedeften oluşan sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin kabulü, 150'den fazla ülke devlet başkanının da bulunduğu delegeler tarafından coşkuyla karşılandı.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ

Sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklıkları canlandırıp uygulama yöntemlerini kuvvetlendirmek.

Sürdürülebilir kalkınma için barışçı ve kimseyi dışarıda bırakmayan toplumları desteklemek, herkes için adaleti sağlamak ve her seviyede etkili ve hesap verebilir kurumlar oluşturmak.

Yer ekosistemlerini korumak, düzeltmek ve sürdürülebilir kullanımlarını sağlamak, ormanları sürdürülebilir biçimde işletmek, çölleşmeyle savaşmak, toprak kaybını durdurmak ve geri çevirmek ve biyoçeşitlilik kaybını durdurmak.

Sürdürülebilir kalkınma için okyanusları, denizleri ve tüm deniz kaynaklarını korumak ve sürdürülebilir biçimde kullanmak.

İklim değişikliği ve etkilerine karşı savaşacak önlemleri acilen almak.

Sürdürülebilir üretim ve tüketim yapılarını garanti altına almak.

Şehirleri ve tüm yerleşim birimlerini herkesi kapsayacak şekilde, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak.

Ülkeler içindeki ve ülkeler arasındaki eşitsizliği azaltmak.

1 Fakirliğin tüm şekillerini her yerde sona erdirmek.

2 Açlığı sona erdirmek, gıda güvenliğine ve daha iyi beslenmeye ulaşmak ve sürdürülebilir tarımı yaygınlaştırmak.

3 Her yaş için sağlıklı yaşamayı garanti altına almak.

4 Herkes için ulaşılabilir kaliteli eğitimi garanti altına almak ve hayat boyu eğitimi desteklemek.

5 Cinsiyet eşitliğine ulaşmak ve tüm kadınların durumlarını güçlendirmek.

6 Temiz suya ulaşımı, suyun sürdürülebilir biçimde sağlanmasını ve bununla birlikte temizliği garanti altına almak.

7 Herkesin uygun fiyatlı, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye sahip olmasını garanti altına almak.

8 Sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyümeyi; tam, üretken ve düzgün işlere sahip olmayı desteklemek.

9 Dayanıklı altyapılar kurmak, herkesi içine alan ve sürdürülebilir endüstrilemeyi desteklemek ve yaratıcılığı beslemek.

Harita 3-41: SEGE-2011 Çalışmasına Göre Düzey 2 Bölgelerin Gelişmişlik Düzeyi

